

Tema 30: Četvrta zapovijed, obitelj

Četvrta zapovijed povezujuća je točka između prethodne tri i šest slijedećih: obiteljski odnosi otkrivaju tajanstveno tumačenje božanske i ljudske ljubavi koje su u suštini svake osobe. Roditelji imaju odgovornost stvoriti dom, obiteljski prostor u kojem se mogu živjeti ljubav, oprost, poštovanje, vjernost i nesebično služenje.

31.12.2023.

Članak poslušajte ovdje.

Pozicija četvrte zapovijedi u Dekalogu

U tradicionalnoj formulaciji Dekaloga kojeg koristimo (usp. KKC, 2066), prve tri zapovijedi odnose se izravnije na ljubav prema Bogu, dok se ostalih sedam odnosi na ljubav prema bližnjima (usp. KKC, 2067). Zapravo, najveća zapovijed da volimo Boga, a druga, slična prvoj, da volimo bližnjega u Božje ime, sažimaju sve zapovijedi Dekaloga (usp. Mt 22, 36-40; KKC, 2196).

Nije slučajno da se četvrta zapovijed pojavljuje upravo na ovom mjestu, kao povezujuća točka i prijelaz između tri prethodne i šest slijedećih zapovijedi.

Obiteljski odnosi (i na radikalnan način očinstvo/majčinstvo/sinovstvo) otkrivaju tajanstveno tumačenje božanske i ljudske ljubavi koje su u

suštini svake osobe. Stoga ljubav prema roditeljima – i obiteljsko zajedništvo koje proizlazi iz toga (usp. KKC, 2205) – sudjeluje na poseban način u Božjoj ljubavi.

Zauzvrat, voljeti bližnjeg "kao samog sebe" ima posebnu prirodnost u obitelji. Svaki član obitelji na određen način sudjeluje u identitetu drugog, u njihovom osobnom biću: drugi u našoj obitelji su u pravom smislu "naši". Zbog toga je obitelj izvorno mjesto gdje je svaka osoba dobrodošla i bezuvjetno voljena: ne zbog toga što imaju ili što mogu pružiti ili postići, već zbog onoga što jesu.

Osobno i društveno značenje obitelji

Dok se četvrta zapovijed odnosi na djecu u njihovom odnosu prema roditeljima, također se proširuje, u različitim oblicima, na rodbinske veze s drugim članovima šire obitelji

i na ponašanje prema starijima i nadređenima u bilo kojoj sferi. Konačno, također podrazumijeva i odnosi se na dužnosti roditelja i onih koji imaju autoritet nad drugima (usp. KKC, 2199).

Stoga, "Četvrta zapovijed prosvjetljuje druge društvene odnose. U braći i sestrama gledamo djecu svojih roditelja; u rođacima potomke svojih predaka; u sugrađanima djecu svoje domovine; u krštenima djecu majke Crkve; u svakoj ljudskoj osobi sina ili kćer Onoga koji hoće da Ga zovemo "Oče naš". Iz toga slijedi da naši odnosi s bližnjima imaju osobno obilježje. Bližnji nije tek "jedinka" ljudskoga mnoštva, nego "netko" tko, zbog poznatoga podrijetla, zaslužuje osobitu pozornost i štovanje" (KKC, 2212).

Kao što crkveno učiteljstvo često naglašava, "obiteljski je život

inicijacija u život u društvu” (usp. KKC, 2207). Kao prirodno okruženje za odgoj osobe za ljubav, to je najdjelotvornije sredstvo za očovječenje društva i izgradnju svijeta. (1) Obitelj ”mora tako živjeti da se njeni članovi naviknu biti pažljivi i zauzeti za mlađe i za starije, za bolesne ili prikraćene i siromahe” (KKC, 2208).

Sa svoje strane, društvo ima ozbiljnu zadaću podržati i ojačati brak i obitelj koja se na njemu temelji, prepoznati njegovu istinsku narav, njegujući njegov uspjeh i čuvajući javni moral (usp. KKC, 2210). (2)

3. Dužnosti djece i roditelja

Sveta Obitelj je model koji posebice jasno pokazuje koje vrline Bog želi za svaku obitelj; ljubav i služenje,

obrazovanje i sloboda, poslušnost i autoritet; itd.

1. Djeca bi trebala poštivati i uvažavati svoje roditelje, pokušati im pružati radost, moliti se za njih i odano odgovarati na njihovu ljubav i skrb te žrtve koje za njih rade. Ove dužnosti za njih bi trebale biti "slatke zapovijedi".

Božansko očinstvo, izvor ljudskog očinstva (usp. Ef 3, 14-15), temelj je za poštovanje koje dugujemo roditeljima (usp. KKC, 2214).

"Poštivanje roditelja (djetinja odanost) je čin priznanja onima koji su, darovavši život, po svojoj ljubavlju i po svome radu, dali djecu na svijet i omogućili im rasti u dobi, mudrosti i milosti. 'Svim srcem pošuj oca svoga, i ne zaboravi majčinih bolova. Sjeti se da im život svoj duguješ: Kako da im uzvратиš sve

što učiniše za te?´ (Sir 7, 27-28) (KKC, 2215).“

Djetinje poštovanje očituje se poučljivošću i poslušnošću. “Djeco, slušajte svoje roditelje u svemu, ta to je milo u Gospodinu!” (Kol 3, 20). Sve dok su ovisni o svojim roditeljima, djeca ih trebaju slušati u onome što se tiče njihovog vlastitog boljitka, i boljitka obitelji. S osamostaljenjem prestaje posluh djece prema roditeljima, ali ne i poštovanje koje im uvijek duguju (usp. KKC, 2216-2217).

Naravno, ako roditelji zapovjede nešto protivno Božjem zakonu, djeca trebaju Božju volju staviti ispred želja svojih roditelja, budući da se “treba većma pokoravati Bogu negoli ljudima” (Dj 5, 29).

“Četvrta zapovijed podsjeća odraslu djecu da su za roditelje odgovorni. Koliko im je moguće, dužni su im u starosti i bolesti, u samoći ili

neimaštini pomagati moralno i materijalno” (KKC, 2218).

Obiteljska situacija nije uvijek idealna. Ovdje, također, Božja providnost dopušta teške, bolne ili, na prvi pogled, manje nego idealne obiteljske situacije: samohrane roditelje, rastave, nasilje ili nedostatak ljubavi. Može biti korisno sjetiti se da četvrta zapovijed ”ne zahtijeva da roditelji budu savršeni. Ona govori o ponašanju djeteta, ne samo o roditeljskoj zasluži, i kaže nešto izvanredno i oslobađajuće; čak i ako svi roditelji nisu dobri i sva djetinjstva nisu mirna, sva djeca mogu biti sretna, jer postizanje punine i sreće života ovisi o pravoj zahvalnosti onima koji su nas donijeli na svijet...Mnogi su sveci i bezbrojni kršćani, nakon bolnog djetinjstva, živjeli život ispunjen svjetlom jer su se zahvaljujući Isusu Kristu pomirili sa svojim životom”

(Papa Franjo, Opća audijencija, 19. rujna 2018.).

U ovim situacijama i inače, djeca bi trebala izbjegavati osuđivati svoje roditelje. Naprotiv, kako postaju zreliji, trebali bi naučiti oprostiti i razumjeti ih, ne poričući stvarnost onoga što su proživjeli, već pokušavajući to procijeniti i o tome promisliti iz Božje perspektive, uzimajući u obzir i svoje roditelje i vlastite živote.

1. Sa svoje strane, roditelji sa zahvalnošću trebaju primiti djecu koju im Bog šalje, kao istinski blagoslov i znak povjerenja. Uz brigu o njihovim materijalnim potrebama, roditelji imaju i ozbiljnu odgovornost pružanja temeljitog ljudskog i kršćanskog obrazovanja svojoj djeci. Uloga roditelja u odgoju njihove djece toliko je važna da, kad izostane,

teško ju je nadoknaditi. (3)
Roditeljsko pravo i dužnost
odgoja djece nezamjenjivi su i
neotuđivi. (4)

Roditelji imaju odgovornost stvoriti
dom, obiteljski prostor u kojem se
mogu živjeti ljubav, oprost,
poštovanje i nesebično služenje.
Takav je dom najprikladnije i
najprirodnije okruženje za odgoj
djece – i za sve one koji su dio njega –
u vrlinama i vrijednostima.

Tamo, primjerom i riječju, moraju
podučiti svoju djecu da poznaju sebe;
da žive slobodno i velikodušno, s
radošću i iskrenošću; da budu
iskreni; da budu otvoreni razgovoru
sa svima; da prihvaćaju, s dubinom
koja je prikladna njihovim
godinama, vjerske istine; da stupe u
život jednostavne i osobne
pobožnosti; da pokušaju, prirodno i
počinjući ispočetka kad god je
potrebno, osigurati da njihovo

svakodnevno ponašanje odgovara njihovom stanju djece Božje; da žive s osjećajem osobnog poziva.

Posvećujući se odgojnim zadacima, roditelji bi trebali biti uvjereni da, budući da izvršavaju vlastiti poziv, mogu računati na Božju milost. Pred objektivnom težinom zadatka, bit će im od velike pomoći vjerom spoznati da, koliko god su ljudska sredstva važna i potrebna, nadnaravna sredstva uvijek trebaju biti na prvom mjestu.

Roditelji bi trebali nastojati imati veliko poštovanje i ljubav prema jedinstvenosti svoje djece i njihovoj slobodi, učeći ih da je koriste dobro i odgovorno. (5) Ovdje, kao i u mnogim drugim aspektima obiteljskog odgoja, primjer njihovog vlastitog ponašanja temeljan je i vrlo plodonosan.

U ophođenju sa svojom djecom, trebali bi ujediniti nježnost i jakost,

oprez i strpljenje. Važno je da postanu dobri prijatelji sa svojom djecom i steknu njihovo povjerenje, koje je neophodno za dobar odgoj. Kako bi to postigli, trebaju s njima provoditi vrijeme, zabavljati se, slušati ih, zanimati se za njihove probleme, itd.

Kao dio hrabrosti u milosrđu koje njihov zadatak podrazumijeva, također bi trebali znati kako ispraviti kad je potrebno, jer "ima li koji sin kojega otac stegom ne odgaja?" (Heb 12, 7); ali s odgovarajućom umjerenošću, imajući na umu apostolov savjet: "Očevi, ne ogorčujte svoje djece da ne klonu duhom" (Kol 3, 21).

Roditelji se nikada ne bi trebali odreći svoje odgovornosti ovdje, ostavljajući odgoj svoje djece u rukama drugih ljudi ili institucija, iako mogu – a ponekad i moraju – računati na pomoć onih koji su

dostojni njihovog povjerenja (usp. KKC 2222-2226).

“Roditelji, koji su prvi odgojitelji svoje djece, imaju pravo odabrati školu za njih koja odgovara njihovim uvjerenjima. Ovo je temeljno pravo. Koliko je moguće, roditelji imaju dužnost odabrati škole koje će im najbolje pomoći u njihovom zadatku kršćanskih odgojitelja (usp Drugi vatikanski koncil, *Gravissimum educationis*, 6). Javne su vlasti dužne roditeljima to pravo jamčiti osiguravajući uvjete da se njime mogu stvarno služiti” (KKC, 2229).

S druge strane, prirodno je da kršćanska odgojna atmosfera obitelji pruža povoljne uvjete za rađanje poziva na samopredanje Bogu u Crkvi, također kao razvoj svega što su roditelji sijali, uz Božju milost, tijekom toliko godina.

U ovim i svim ostalim slučajevima, ne bi smjeli zaboraviti da “obiteljske

veze, premda važne, ipak nisu apsolutne. Što dijete više raste prema vlastitoj zrelosti i ljudskoj i duhovnoj neovisnosti, to biva očitije i snažnije njegovo osebujno zvanje koje dolazi od Boga. Roditelji će takav poziv poštovati i pomagati djecu da mu odgovore i da ga slijede. Treba se uvjeriti da je prvo zvanje kršćana ići za Isusom (usp. Mt 16, 25): 'Tko ljubi oca ili majku više nego mene, nije mene dostojan; tko ljubi sina ili kćer više nego mene, nije mene dostojan. ' (Mt 10, 37)" (KKC, 2232).

Božji poziv sinu ili kćeri veliki je Božji dar obitelji. Roditelji bi trebali nastojati poštovati i podupirati misteriju ovog poziva, čak i ako je u potpunosti ne razumiju ili im je teško prihvatiti posljedice koje znaju ili naslućuju. Pravi stav prema pozivu vlastite djece njeguje se i jača prije svega u molitvi. Upravo u molitvi sazrijeva povjerenje u Boga, što omogućuje ublažavanje zaštitničkog

nagona, izbjegavajući pretjerivanje u istom, te se jačaju realistični stavovi vjere i nade koji najbolje mogu pomoći i pratiti djecu u njihovom rasuđivanju ili odlukama.

Ostale dužnosti po četvrtoj zapovijedi

1. *Prema onima koji upravljaju Crkvom.* Vjernici bi trebali imati "istinski sinovski duh prema Crkvi" (KKC, 2040). Ovaj duh treba se očitovati prema onima koji upravljaju Crkvom.

Vjernici "spremnom kršćanskom poslušnošću trebaju prihvatiti što god njihovi sveti svećenici, kao Kristovi predstavnici, proglase u svojoj ulozi kao učitelji i upravitelji u Crkvi. Niti bi trebali propustiti moliti se Bogu za one koji su postavljeni nad njih, koji bdiju jer trebaju podnijeti račun o njihovim dušama, kako bi mogli podnijeti ovaj račun s

radošću, a ne s tugom (usp. Heb 13, 17).“ (7)

Ovaj sinovski duh očituje se prvenstveno u vjernom poštivanju i jedinstvu s Papom, vidljivom glavom Crkve i Kristovim namjesnikom na zemlji, i s biskupima u zajedništvu s Papom: “Ljubav prema rimskom poglavaru treba biti za nas jedna predivna težnja, jer u njemu vidimo Krista. Ako razgovaramo s Gospodinom u molitvi, imat ćemo bistar pogled koji nam pomaže da raspoznamo djelovanje Duha Svetoga, također i u događajima koje ponekad ne razumijemo ili koji nam uzroče jadikovanje ili bol.” (8)

1. *Prema građanskim vlastima.*

“Četvrta Božja zapovijed propisuje također poštivati sve one koji su za naše dobro od Boga primili neku vlast u društvu. Ona osvjetljuje kako dužnosti vršioca vlasti tako i

onih kojima vlast služi" (KKC, 2234), (9) uvijek imajući na umu opće dobro.

Neke od građanskih dužnosti su (usp. KKC, 2238-2243):

- poštivanje pravednih zakona i legitimnih mandata vršitelja vlasti (usp. 1 Pet 2, 13);
- ostvarivanje građanskih prava i obavljanje vlastitih dužnosti;
- odgovorno bavljenje društvenim i političkim životom.

"Građanin je u savjesti obvezan da ne slijedi propise građanskih vlasti kad su im nalozi suprotni zahtjevima ćudoređa, osnovnim pravima osobe ili nauku evanđelja. *Uskrata* poslušnosti građanskim vlastima, kad im zahtjevi protuslove ispravnoj savjesti, opravdana je razlikovanjem služenja Bogu i služenja političkoj

zajednici. ´Podajte dakle caru carevo, a Bogu Božje´ (Mt 22, 21). ´Treba se većma pokoravati Bogu negoli ljudima´ (Dj 5, 29)“ (KKC, 2242).

1. *Dužnosti građanskih vlasti.* Oni koji obnašaju vlast trebaju je vršiti tako da služe i biti svjesni da je svako izvršavanje moći moralno uvjetovano. Nitko ne može raditi, narediti ili uspostaviti ono što je protivno dostojanstvu osobe (u prvom redu, onoga koji to obnaša), naravnom zakonu i općem dobru (usp. KKC, 2235).

Vršenje vlasti mora odražavati pravedan poredak vrijednosti tako da olakša služenje slobodom i odgovornost svih ljudi. Oni koju vladaju trebaju mudro zahtijevati pravdu, uzimajući u obzir potrebe i doprinose svakog pojedinca te u vidu sloge i mira; i moraju biti oprezni da

ne usvoje odredbe koje bi dovele ljude u napast da osobne probitke suprotstavljaju probicima zajednice (usp. KKC, 2236).

“Nosioći političke vlasti dužni su poštivati osnovna prava ljudske osobe. Nastojat će pravednost ostvarivati čovječno poštujući svačije pravo, nadasve prava obitelji i razbaštinjenih. Politička prava povezana s državljanstvom mogu i moraju biti osigurana prema zahtjevima zajedničkog dobra. Ne smiju biti uskraćena bez zakonita i razmjerno ozbiljna razloga. Vršanju političkih prava cilj je zajedničko dobro naroda i ljudske zajednice” (KKC, 2237).

Osnovna literatura

Katekizam Katoličke Crkve,
2196-2257.

Kompendij socijalne doktrine Crkve,
209-214; 221-254; 377-383; 393-411.

Papa Franjo, *Amoris laetitia*, 19.
ožujka 2016.

.....

1. Usp. *Familiaris consortio*, 43.
2. Usp. *Ibid*, 252-254.
3. Usp. Drugi vatikanski koncil,
Gravissimum educationis, 3.
4. Usp. Sveti Ivan Pavao II,
Familiaris consortio, 22.
studenog 1981., 36; KKC, 2221 i
Kompendij socijalnog nauka
Crkve, 239.
5. I, "Kad odrastu, pravo je i
dužnost djece izabrati zvanje i

vlastiti životni stalež” (KKC, 2230).

6. “Poslije, tri dana poslije, eto utjehe, eto radosti. Pronašli smo Isusa u Hramu kako razgovara s učiteljima Zakona (usp. *Lk* 2, 46). Ostaje obveza kao pečat na tvojoj i mojoj duši: ostaviti sve da bismo mogli služiti nebeskom Ocu” (Sv. Josemaría, *Gospina krunica*, 5. radosno otajstvo).”
7. Drugi vatikanski koncil, *Lumen Gentium*, 37.
8. Sveti Josemaría, Ljubiti Crkvu, 13.
9. Usp. *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, 377-383; 393-398; 410-411.

.....